

Svar på skriftligt spörsmål SSS 176/2024 rd

Svar på skriftligt spörsmål om ersättning för användning av litteratur i Tillgänglighetsbiblioteket Celia

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 176/2024 rd undertecknat av riksdagsledamot Eeva-Johanna Eloranta /sd:

Är det acceptabelt att det i Finland verkar ett statligt bibliotek där kärnan i verksamheten, det vill säga utlåningen av litteratur i tillgänglig form, baserar sig på gratis arbetsinsats av upphovsmännen, även om Celia-bibliotekets verksamhet och verksamhetsområde samtidigt utökas målmedvetet och

vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att säkerställa att det är balans mellan den förmån som förmånstagarna, det vill säga personer med läsnedsättning, och den olägenhet som orsakas rättsinnehavarna, det vill säga upphovsmännen till litteraturen, och att upphovsmännen till litteraturen får en rättvis ersättning för att deras verk används?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Tillgänglighetsbiblioteket Celia är ett ämbetsverk inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde vars uppgift är att förbättra jämlikheten i samhället för synskadade och andra personer med läsnedsättning. I detta syfte ansvarar biblioteket för bibliotekstjänster för synskadade och andra i upphovsrättslagen avsedda personer med läsnedsättning samt sköter sakkunniguppgifter i anslutning till tillgänglig publicering.

Den begränsning till förmån för synskadade och andra personer med läsnedsättning som föreskrivs i upphovsrättslagen grundar sig på skyldigheterna i direktivet om läsnedsättning (EU) 2017/1564. Det är tillåtet att på vissa förutsättningar göra verken tillgängliga för personer med synskada eller någon annan läsnedsättning utan upphovsmännens tillstånd. Syftet med inskränkningen av upphovsrätten är att ställa personer med synskada eller någon annan läsnedsättning i en så jämlik ställning som möjligt med andra användare.

Enligt direktivet om läsnedsättning får medlemsstaterna föreskriva att användning som är tillåten enligt detta direktiv kan omfattas av system för ersättningar inom de gränser som fastställs i detta direktiv. I ingressen till direktivet konstateras bland annat att system för ersättning inte bör kräva betalning av berättigade personer och att vid fastställandet av ersättningsnivån bör vederbörlig hänsyn tas till att de behöriga organens användning sker utan vinstsyfte, de mål av allmänt intresse som direktivet eftersträvar, undantagets förmånstagares intressen, den eventuella skadan för rät-

tighetshavarna samt behovet att säkerställa gränsöverskridande distribution av exemplar i tillgängligt format. Om skadan för en rättighetshavare är obetydlig bör det inte uppkomma någon skyldighet att betala ersättning.

Enligt upphovsrättslagen har upphovsmannen rätt att få ersättning av den behöriga sammanslutningen (Tillgänglighetsbiblioteket Celia), om ett sådant exemplar av ett verk som framställts genom ljudupptagning med stöd av begränsningen i Finland varaktigt får behållas av en person med läsnedsättning. Med varaktig användning avses andra användningsformer än utlåning av material eller tidsmässigt begränsad användningsrätt till exempel som streaming.

Undervisnings- och kulturministeriet lämnade 2021 en utredning till bildningsutskottet i enlighet med det utlåtande som riksdagen godkände 2018. Föremål för granskningen var särskilt den ekonomiska effekten av ljudbokstjänsten som erbjuds med streaming av Tillgänglighetsbiblioteket Celia på den kommersiella ljudboksmarknaden. Enligt utredningen finns det inga grunder att utvidga den nuvarande ersättningsrätten till att omfatta tjänster som tillhandahålls som streamingtjänster, även om de flesta personer med läsnedsättning har tillgång till sina exemplar i tillgängligt format genom streaming. Enligt utredningen kan den nuvarande ersättningen anses stå i rätt proportion till den inskränkning som läsnedsättningsdirektiv förutsätter.

Enligt direktivet om läsnedsättning ska Europeiska kommissionen utvärdera direktivet och lägga fram sina viktigaste observationer samt vid behov förslag till ändring av direktivet. Denna utvärdering ska omfatta en bedömning av den inverkan som system för ersättningar som föreskrivs av medlemsstaterna har på tillgången till exemplar i tillgängligt format för berättigade personer och på utbytet av dem över gränserna. Kommissionens utvärdering har ännu inte offentliggjorts. Efter kommissionens utvärdering kan det vara aktuellt att se över situationen även i Finland, så att syftet och målen i direktivet om läsnedsättning förverkligas i Finland i enlighet med de skyldigheter som fastställts på unionsnivå.

Helsingfors 27.5.2024

Forsknings- och kulturminister Sari Multala